

มุมห้องเรียน

Take Peek at a Classroom Corner

สร้างครูมืออาชีพไม่ยากอย่างที่คิด

Training Professional Teachers. Not that Difficult.

ลัดดา ภูเกียรติ *Ladda Pukiat*

บทนำ

ในห้องเรียนมีบุคคล 2 คน ที่เรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ ครู กับนักเรียน ที่ผ่านมาครูจะเป็นผู้กำกับดูแลนักเรียนในห้องเรียนในทุกๆ เรื่อง ทั้งเรื่องการเรียนรู้ที่มีตารางกำหนดเวลาดำเนินการด้วยตารางเรียน ตารางสอน ที่มีครูผลัดเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่สอน สอน และสอน ตามบทบาท และหน้าที่ของตนเอง แต่ด้วยภารกิจของครู ที่ต้องทำทั้งในส่วนของงานสอนและงานอื่นๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสอน ทำให้ครูส่วนหนึ่งเกิดความท้อถอยและเบื่อกับงานครูขาดความอดทน ทำงานตามคำสั่งเท่านั้น โดยเฉพาะขาดกำลังใจจากเพื่อน ร่วมวิชาชีพ ซึ่งมีทั้งครูรุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อนครูด้วยกัน ไม่มีแรงจูงใจในการพัฒนางานวิชาการของตนเอง ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กนักเรียนที่รับผิดชอบ รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ รอบตัวครู ที่เริ่มเริ่มเข้ามาจนรับภาระต่างๆ ไม่ไหว จึงมีการย้ายงานหรือลาออกไปประกอบอาชีพอื่น หรือออกไปสอนพิเศษทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาต่อการศึกษไทยที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ผู้บริหารนักวิชาการ

ผู้เขียนเคยเป็นครูมาร่วม 38 ปี และได้รับความไว้วางใจจากพี่ น้อง และเพื่อน ในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ขึ้นมาทำหน้าที่ผู้อำนวยการโรงเรียน 2 วาระติดต่อกันเป็นเวลา 8 ปี ตลอดชีวิตการทำงานได้มีโอกาสเรียนรู้งานสอนจากรุ่นพี่ที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งคอยดูแล ช่วยเหลือ ให้โอกาส สนับสนุน และพัฒนาให้เป็นครูที่ดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ นอกเหนือจากความรู้ทางทฤษฎีที่ได้รับ การสอนจากคณาจารย์ของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นครูมาตลอดระยะเวลา 4 ปี (หลักสูตรขณะนั้น) จากประสบการณ์ในการสอนนิสิตของคณะครุศาสตร์ และบทบาทของการเป็นครูพี่เลี้ยง (Mentor) ของนิสิตที่มาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หรือฝึกสอนในโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม มาเป็นเวลาหลายปี ได้ข้อคิด แนวทาง วิธีการ รูปแบบ

หลากหลายในการที่ช่วยให้คนๆ หนึ่งออกไปเป็นครูที่ดี ด้วยความตั้งใจดี คิดดี และโชคดี ทำให้ผู้เขียนได้รับโอกาสไปศึกษาเรียนรู้ความเป็นครูใหญ่ที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากการประชุมครูใหญ่ทั่วโลก 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการประชุม The International Confederation of Principals 10th World Convention ในหัวข้อ “Leading Student Achievement : An International Odyssey” (ICP 2011) เมืองโทรอนโต ประเทศแคนาดา และครั้งที่ 2 12th Convention of the International Confederation of Principals ในหัวข้อ “Leading Educational Design” (ICP 2015) เมืองเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ จากการได้ไปร่วมสัมมนาพบว่าครูใหญ่ทั่วโลกที่มาประชุมต่างมีความคิดเดียวกัน คือจะทำอย่างไรจึงทำให้นักเรียนของเราเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ทั้งในประเทศของตนเองและสังคมโลก

ผู้ที่จะรังสรรค์ปั้นแต่งให้เด็กๆ ของตนมีลักษณะตามที่ต้องการ ผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับประเทศ เขตพื้นที่ โรงเรียน จะต้องมีความคิดไปในแนวทางเดียวกัน โดยดูที่ตัวเด็กเป็นตัวตั้ง ผู้ที่จะนำนโยบายของชาติผ่านหลักสูตรที่จัดขึ้นมาเพื่อเด็กทั้งประเทศไปปฏิบัติคือโรงเรียน โดยมีครูใหญ่เป็นผู้รับนโยบายแล้วถ่ายทอดไปสู่ครูผู้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อไป จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่า โรงเรียนจะมีคุณภาพหรือไม่ บุคคลสำคัญคือครูใหญ่จะต้องมีลักษณะของความเป็นผู้นำทางวิชาการด้วย (Instruction Leadership) เพื่อนำพาครูผู้ปฏิบัติที่เป็นเลิศทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทุกวันนี้ต้องยอมรับว่าวิชาชีพครูแตกต่างจากสมัยก่อนมาก สมัยที่ผู้เขียนยังเด็ก เรียนอยู่ ชั้นมัธยมศึกษา หากลูกหลานบ้านใครสอบเรียนครูได้ ซึ่งตอนนั้นสถาบันฝึกหัดครูที่เป็นที่รู้จักและยอมรับคือ วิทยาลัยครูบางแสน พ่อแม่ของเด็กที่สอบเข้าเรียนครูได้จะทำอาหารเลี้ยงแสดงความยินดีกันทั้งหมู่บ้าน ถ้าถามเด็กๆ ก็ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า โตขึ้นอยากจะเป็นครู ดังนั้น ค่านิยมของคนสมัยก่อนจึงส่งลูกหลานเรียนครู ซึ่งตรงข้ามกับยุคสมัยนี้ที่เด็กไม่อยากเรียนครู หรือจบครูแล้วก็ไม่อยากเป็นครู คำถามคือ ทำไม? เพราะเหตุใด? สถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตครูต้องคิดทบทวนและแก้ปัญหา ซึ่งเป็นภารกิจเร่งด่วนที่ไม่ควรรอผู้เกี่ยวข้องควรระดมความคิดและทำทันที หาแนวทางแก้ไขว่าจะทำอย่างไรให้เด็กเก่งมาเรียนครู เพื่อจะได้เป็นครูที่เก่งและมีจิตใจดีที่จะช่วยพัฒนาเด็กไทยให้เป็นทั้งคนดี เก่ง และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก

อย่างไรก็ตามผู้ใช้ครูคือโรงเรียน คงไม่สามารถรอการผลิตครูใหม่ที่มีคุณภาพตามที่กล่าวแล้วข้างต้นได้ ต้องหันกลับมามองและช่วยเหลือครูประจำการ ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ร่วม 6-7 แสนคนทั่วประเทศไทย ให้เป็นครูด้วยใจ มีความรู้ ความสามารถในวิชาที่สอน เปิดใจรับการเปลี่ยนแปลงที่นับวันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก มีเทคนิค วิธีการที่จะดูแลเด็กยุคนี้หรือที่วัยรุ่นเขาเรียกกันว่า gen Z ที่เติบโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่างๆ และเรียนรู้ได้เร็ว และกลุ่ม gen C ได้แก่ กลุ่มคนที่ไม่ได้แบ่งตามอายุ แต่จัดเป็นกลุ่มตามพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต และ

โซเซียลเน็ตเวิร์ก มีพฤติกรรมเสพติดการเชื่อมต่อ แอร์ได้ทุกเมื่อ ครูในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นคนในยุค gen X ที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ซึ่งมักชอบทำอะไรง่ายๆ ไม่ชอบความเป็นทางการ ให้ความสำคัญระหว่างงานกับครอบครัว มีแนวคิดและการทำงานที่ทำโดยไม่ต้องพึ่งพาใคร เป็นตัวของตัวเองสูง และไม่ได้ยึดขนบธรรมเนียมประเพณีมากนัก ดังนั้นครูและนักเรียนในยุคปัจจุบันนี้จึงต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจบุคคลในวัยต่างๆ ได้มากขึ้น เพื่อลดช่องว่างในสังคมและการทำงาน

ลักษณะของครูที่ดี

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของครูใหญ่ที่ต้องดูแล ช่วยเหลือ สนับสนุนครูรุ่นใหม่ให้สามารถทำงานได้อย่าง มีคุณภาพ นำไปสู่ผู้เรียนที่มีคุณภาพ จากประสบการณ์ของผู้เขียนมีความเชื่อว่า ครูที่ดีจะต้องมีหน้าที่และคุณธรรม ซึ่งประมวลอยู่ในหลัก 10 ประการของความเป็นครูที่ดี ของวัลลภา (รศ.ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อุทยาน : 2541) ดังนี้

1. มุ่งมั่นวิชาการ ครูที่ดีต้องมีความรู้ที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการเหล่านั้นไปสู่ลูกศิษย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ เพื่อพัฒนาให้เขา มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และเป็นคนดีที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. รักงานสอน มีศรัทธาต่อวิชาชีพครู พัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาลูกศิษย์ต่อไป
3. อาหารศิษย์ มีความเมตตา รัก เข้าใจ และเอาใจใส่ลูกศิษย์อย่างสม่ำเสมอ
4. คิดดี เป็นผู้ที่คิดบวก ต่อวิชาชีพ ต่อสถาบัน ต่อเพื่อร่วมงานและต่อลูกศิษย์
5. มีคุณธรรม ครูต้องมีคุณธรรมที่สำคัญ คือ ความยุติธรรม ความอดทน ระวังอารมณ์ได้ดี เสียสละ ละอายที่จะทำผิด ยึดมั่นในหลักศาสนา ประพฤติตนถูกต้องตามประเพณีวัฒนธรรม
6. ชี้นำสังคม ชี้นำสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้ดูเป็นแบบอย่าง ช่วยแก้ปัญหาเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคม
7. อบรมจิตใจ ให้ข้อคิด อบรม ตักเตือนให้ศิษย์ประพฤติดีและทำในสิ่งที่ถูกต้อง
8. ใฝ่ความก้าวหน้า ใฝ่รู้ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองในด้านวิชาการอยู่เสมอ
9. วาจางาม พูดดี มีปิยะวาจาที่ผู้ฟังเกิดความสบายใจ พูดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และจูงใจให้ศิษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี
10. รักความเป็นไทย ครูต้องส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย สืบสานและธำรงไว้เพื่อทำให้ศิษย์เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

แนวทางในการดูแลครูที่ดีตามหลัก 10 ประการ

รูปแบบที่ 1 จัดเป็นคู่บัดดี้ (Buddy) ด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย อาจเป็นเพื่อนครูที่สอน วิชาเดียวกัน หรือระดับชั้นเดียวกัน หรือต่างระดับชั้นกัน จัดเวลาว่างตรงกัน เพื่อดำเนินการตามขั้นตอน

รูปแบบที่ 2 จัดเป็นกลุ่มประกอบด้วยครูผู้สอน เพื่อนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน หรือคนละรายวิชาแต่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน หรือต่างระดับชั้น และจัดเวลาว่างตรงกัน เพื่อวางแผนสังเกตการสอน และสะท้อนความคิดด้วยกันตามขั้นตอนของ Lesson Study

ขั้นตอนของการพัฒนาครูด้วยกระบวนการ Lesson Study มี 4 ขั้นตอน กล่าวคือ

1. **ขั้น Plan** ครูผู้สอนเป็นผู้นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตนเองเตรียมไว้สอน (แผนที่ 1) มาเล่าสู่กันฟัง เพื่อนๆ และอาจารย์อาวุโสจะรับฟังและเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม โดยครูผู้สอนจะรับฟัง และนำบางส่วนที่เห็นว่าดีเหมาะสมกว่าไปปรับให้การจัดการเรียนรู้ของตนเองก่อนนำไปใช้ ในการสอนจริงๆ

2. **ขั้น Do** เป็นขั้นที่ผู้สอนนำแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับปรับปรุง หลังจากที่ได้ประชุมในขั้น Plan (แผนที่ 2) ที่ได้รับคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมกระบวนการไปสอนในชั่วโมงที่กำหนดไว้ โดยมีเพื่อนร่วมกระบวนการทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการสอน

3. **ขั้น See** เป็นขั้นตอนที่คู่บัดดี้หรือกลุ่มที่ร่วมกระบวนการวางแผน และประชุมตกลงเกี่ยวกับสิ่งที่ทุกคนต้องช่วยกันสังเกตการสอนของครูผู้สอนด้วยการจดบันทึกพฤติกรรมของครูและนักเรียน ในชั่วโมงนั้นๆ หรืออาจอัดเป็นวิดีโอ เพื่อนำบรรยายกาศการเรียนการสอน มาพูดคุยในการสะท้อนความคิดต่อไป

4. **ขั้น Reflect** เป็นขั้นที่ผู้สอนมานำเสนอผลการทำงานของตนเองให้เพื่อนๆ ร่วมให้ข้อคิดเห็น โดยยึดหลักการในการสะท้อนความคิดเชิงบวก และต้องฟังอย่างเข้าใจ (Deep Listening) ผู้ร่วมสังเกตการสอนจะสะท้อนสิ่งที่ตนเห็นในมุมมองต่างๆกัน เพื่อช่วยครูผู้สอนให้มองเห็น รอบด้านทุกมุม ซึ่งครูผู้สอนจะนำผลการสะท้อนการคิดไปปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ (แผนที่ 3) เป็นการ Redesign ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ใหม่พร้อมที่จะนำไปใช้สอนในโอกาสต่อไป

ชุมชนแห่งการเรียนรู้

การดำเนินการพัฒนาครูด้วยกระบวนการดังกล่าว ทำให้ครูใหม่มีความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น โดยเฉพาะการทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นยาขมของครูส่วนใหญ่ ซึ่งควรยึด

หยุดไม่ตายตัว แต่เน้นที่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล และสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการพัฒนาครูด้วยวิธีดังกล่าว ทำให้เกิดการพัฒนาทังผู้บริหาร ครูอาวุโส ครูผู้สอน และนักเรียน ครูทุกคนพอใจและมีพัฒนาการในการสอนดีขึ้นตามลำดับ จากรูปแบบการนิเทศที่ร่วมคิด ร่วมทำ และรวมพลัง ในการทำงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่มีลักษณะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community) อย่างแท้จริง เชื่อว่าหากครูทุกคนมีความรักในวิชาชีพ ครู ศรัทธา และมุ่งมั่น อดทนในการสอนศิษย์ ด้วยหนึ่งสมองสองมือคือผู้ให้แล้ว การศึกษาไทยจะก้าวไกลไม่แพ้ประเทศใด ในโลก ดังบทประพันธ์ของ รศ.ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา

ครูสร้างตนด้วยสองมือคือผู้ให้

ครูคือผู้ใส่ใจการศึกษา

ครูคือผู้สละสุขทุกเวลา

ครูคือผู้เมตตาจิตศิษย์ทุกคน

ครูคือผู้สั่งสมอุดมการณ์

ครูคือผู้กล้าหาญसानุกูล

ครูคือผู้งามหมดจดด้วยอดทน

ชาติก้าวไกลได้ผลผลงานครู

รายการอ้างอิง

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2541). *หลักสืบประการของความเป็นครูที่ดีของวัลลภา*. เอกสารประกอบการบรรยายในวิชาพื้นฐานวิชาชีพครูคณะครุศาสตร์.

กรมวิชาการและคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ในคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2542). *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ : ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ลัดดา ภูเกียรติ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา

อีเมล: pladda08@yahoo.com